

In article tendencies of development of institute of public relations in Kazakhstan at the present stage are considered. Need of the accounting of national features for PR is underlined. Mechanisms of the solution of tasks in the field of communications, long-term interaction of various public structures, image improvement locate. Distinctions between receptions of influence of PR and advertizing are shown. Approaches of an assessment of efficiency of PR activity are described. Problem and resource approaches in the organization of PR-actions are illustrated. The approximate set of motivations is presented when planning campaigns.

Г. Сұлтанбаева

Бұқаралық ақпарат құралдары интеллектуалды әлеует қалыптастыру құралы ретінде

ҚР БҒМ 2012-2014 жж. 1585ГФ «Интеллектуалды ұлттан - интеллектуалды әлеуетке: бұқараға ақпарат-тың-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу» ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру жобасы аясында жүргізілген материалдар бойынша дайындалды.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

УДК 070

Аңдатпа. Мақала авторы елдің интеллектуалды әлеуетін қалыптастыруда БАҚ-тың рөлін қарастырады. Мақала ҚР БҒМ «Елдің интеллектуалды әлеуеті» бағдарламасының «Интеллектуалды ұлттан - интеллектуалды әлеуетке: бұқараға ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу» тақырыбы бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстары аясында ұсынылды.

Экономика. Интеллектуалды әлеумет.

Әлемдік экономикалық, саяси-әлеуметтік үдерістердің жылдам дамуы кезеңінде қазақ-стандық қоғамның рухани құндылықтары мен идеологиялық ұстанымдарын айқындау, өркениеттілік қағидаларына бағыттау өзекті мәселе. Елімізде ұлттың интеллектуалдық әлеуетін арттыруға бағытталған мемлекеттік шаралардың іске асырылуы мәселені күн тәртібіне қойып отырғанының дәлелі. «Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық жобасының бас-ты мақсаты елдің интеллектуалдық әлеуетін арт-тыру.

Ұлттың интеллектуалды әлеуетін ғылыми әдебиеттерде:

«Қоғамның барлық саласында жинақталған ғылыми, кәсіби, мәдени ақпарат, мамандардың білімі мен біліктілігі, әр азаматтың интеллектуалдық, моральдық және мәдени дамуы және олардың жағымды психикалық, мораль-дық ерекшеліктері, олардың әлеуметтік-жағым-ды дәстүрлері, дағдылары, әлеуметтік-жағым-ды халықтық дәстүрлер, кәсіби дағдылар, білімдарлық, тәрбиелік, отансүйгіштік, азамат-тық белсенділік, батылдық, адалдық, әлеуметтік топтарға ұйымдаса білу. Аталған қасиеттердің бәрі ұлттың игілігі әрі байлығы», - деп анықтама беріледі.

Қазақстан қоғамында ұлттың интеллектуал-дық әлеуетін арттыру мәселесі жоғарыда аталған факторлармен етене жақын. Өйткені көпұлтты да

көпдінді елде, егемендігі мен мемлекеттігі қатар қалыптасып отырған Қазақстанда әлемнің алпа-уыт та алып елдерінің көшіне ілесуде де интел-лектуалды ұлт қалыптастыру, интеллектуалды әлеуетті арттыру - стратегиялық міндеттердің қатарында.

Елбасы Н. Назарбаев 2009 жылы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да «Қазақстан дағдарыстан кейінгі дүниеде: болашаққа интеллектуалдық секіріс» атты актілік дәрісінде «интеллектуалды ұлт» қалыптастырудың үш аспектісін атап өткен болатын.

«Біздің ендігі міндет - қазақстандықтардың, бірінші кезекте жастардың білімділікке, интел-лектіге, Отан мен халыққа қызмет етуге деген көзқарастарын өзгерту.

Бізге ұлттық интеллектінің дінін құру қажет, бізге халықаралық деңгейде бәсекеге түсе ала-тын эрудициялы адамдар керек», - дейді Елбасы.

Президент ұсынған Жоба негізінде үш аспекті бар. Біріншісі, Қазақстанның білім беру жүйесіндегі серпіліс.

«Интеллектуалды ұлт» жобасының екінші аспектісі - ғылымды дамыту және еліміздің ғылыми әлеуетін арттыру. Ғылым инновациялық экономиканың негізі болуы тиіс.

Жобаның үшінші аспектісі - елімізде инновация жүйесін дамыту.

Жобада аталған білім беру мәселесі - интеллектуалды ұлтқа барудың, өсудің алғашқы да іргелі баспалдағы. Елімізде Елбасы негізін қалап берген интеллектуалдық құндылықтар мен білім беруге бағытталған реформалар бұл бағыттағы әлеуетті серпінді шаралардың бастамасы болып отыр.

Интеллектуалды ұлт қалыптастырудың екінші аспектісі ретінде ғылымды дамыту, ғылыми зерттеулерге жаңа серпін беру. Бұл бағытта мемлекеттік қолдауға ие болған жобалардың қатарында ұлттық зертханалардың құрылуы, қаржыландыру көлемінің ұлғаюы дәлел.

Қазақстандықтардың жаңа генерациясын қалыптастыруға бағытталған «Интеллектуалды ұлт - 2020» жобасының мәні осындай. Мұнсыз біз Қазақстанды бәсекеге қабілетті адам капиталы бар елге айналдыра алмаймыз.

«Интеллектуалды ұлт» жобасының үшінші аспектісі - бұл инновация жүйесін дамыту. Елімізде инновациялық даму бағытындағы мемлекеттік шаралардың қатарында инновациялық-индустриалдық даму бағдарламасын атауға болады. Аймақтар мен ірі өндіріс кешен-деріндегі жаңа нысандардың пайда болуы, олардың экономикалық секторға жаңа қарқын беруі аталған Жобаның іске асуының айғағы.

Қазақстанда қоғамдық-саяси ғылымдар саласында интеллектуалды ұлт қалыптастыруды кешенді зерттеуге арналған алғашқы жобалардың бірі - «Интеллектуалды ұлттан - интеллектуалды әлеуетке: бұқараға ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу».

«Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық жоба-сы аясындағы кешенді бағдарламалардың жүзеге асуы мен таяу болашағын айқындау нәтижесінде бұқараға тиімді ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу - басты мақсат.

Еліміздегі ұлттық интеллектуалды қалыптасыратын, интеллектуалдық ұлттан интеллектуалдық әлеуетке жұмылдыратын интеллектуалды серпіліске негіз болатын Ұлттық жобаның тиімді жүзеге асуына бағдарлайтын, таяу болашағын айқындайтын мынадай міндеттерден тұрады:

- ұлттың интеллектуалдық капиталы қалыптасуының ғылыми, әлеуметтік, мәдени, интеллектуалдық, моральдық, танымдық негіздерін зерттеу, талдау нәтижесінде оның бұқараға тиімді ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу;

- халықтың интеллектуалды-менталдық капиталы қалыптасуында ғылыми жетістіктер мен мәдени-рухани құндылықтарды, ұлтжандылық, отансүйгіштік сананы айқындайтын фактор-ларды айқындау, елдік жағымды имидж қалып-тастырудың коммуникативтік стратегиясын әзірлеу;
- интеллектуалды ұлт қалыптасуының моральдық, мәдени талаптарын ақпараттық-насихаттық қолдау, мәдени ақпараттық орта қалыптастырудың тиімді механизмдерін әзірлеу;
- «Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық жобасының даярлық (2008-2009 жж.), реформалық (2010-2011 жж.) кезеңдері орындалуында ақпараттық-коммуникативтік процестерді ғылыми талдау, қорытындылау, сондай-ақ жобаның таяу болашақтағы имплементация (2012-2013 жж.), мониторинг (2014-2014 жж.), кеңею (2018-2020 жж.) кезеңдерінің жүзеге асуында ақпараттық мәдениет, ақпараттық теңдік, ақпараттық пәрменділік, коммуникативтік үндеудің жүйелілігін, ықпалдылығын, нәтиже-лелігін айқындау.

Постиндустриалды қоғамда адам капиталының дамуы басты орында тұрғаны рас. Бұл жайында ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде оқыған дәрісінде адам капиталының сапасы артуына талаптың күшеюі әлемдік посткризистік дамудың бесінші тренді ретінде атап өткені дәлел. Қазақстан жағдайында адам капиталы сапасының артуы болашаққа интеллектуалды серпіліс жасаудың алғышарттарына қадам басу қажеттігін айқындайды. Бұл орайда, елімізде Елбасының бастамасымен «Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық кешенді бағдарламасының қабылдануын ерекше атаған дұрыс. Қазақстанда еліміздегі ұлт әлеуетін оятуда, дамытуда интеллектуалды революция қажеттігі баса айтылған тарихи құжат интеллектуалды ұлт қалыптасуының іргетасы саналады. Бұл орайда, қазақстандықтардың саяси-мәдени білімінің, интеллектуалдық өресінің, туған елге де-ген сүйіспеншілігінің артуы интеллектуалды ұлт қалыптасуына негіз болмақ.

Қазақстанның бәсекеге қабілетті мемлекет, ұлт, ел болуында адам капиталы сапасының артуы ұлттық интеллектуалды белсенуі, шоғырлануынан бастау алмақ. Қазақстанның интеллектуалды әлеуетінің артуында, интеллектуалды ұлт қалыптасуында ақпараттық-коммуникативтік процестерді талдау, таяу болашағын айқындау,

тиімді жүзеге асыру механизмі ретінде бұқараға ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу зерттеудің өзектілігін танытады.

Қазақстанда интеллектуалды ұлт қалып-тасуына бағытталған Ұлттық жобаның жүзеге асуы барысында осы бағдарламаның кешенді түрде бұқараға тиімді ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологияларын әзірлеу жобаның басты жаңалығы санала-ды. Бұған дейін бұл салада, ұлттық деңгейде, кешенді зерттеу жүргізілмегендіктен, осы жоба аясында Қазақстанда интеллектуалды ұлт қалыптасуының негізі ретінде интеллектуал-ды әлеуетті арттырудың тиімді механизмдері қарастырылатын сараптамалық, ақпараттық, факторлық зерттеулер алғаш рет жүргізіледі, ғылыми жиындар ұйымдастырылып, зерт-теу нәтижелері жарияланады және бұқаралық деңгейде насихатталады.

Аталған бағыттағы зерттеулердің болашақ-тағы маңызы аса үлкен. Қазақстанның интел-лектуалды әлеуетінің артуының кепілі - интел-лектуалды ұлт қалыптасуының тарихи кезеңдері ақпараттық, сараптамалық, талдамалық негізде зерттеліп, жүйеленіп, бұқараға тиімді ықпал етудің ақпараттық-коммуникативтік техноло-гиялары әзірленеді. Сондай-ақ жоба аясында ҒЗЖ нәтижелері халықаралық рейтингі жоғары басылымдар мен республикалық БАҚ арқылы кеңінен жарияланады.

Зерттеу нәтижесінде: ұлттың интеллект-туалдық капиталы қалыптасуының ғылыми, әлеуметтік, мәдени, интеллектуалдық, мораль-дық, танымдық негіздерін зерттеу, талдау нәтижесінде оның бұқараға тиімді ақпараттық-коммуникативтік ықпал ету технологиялары әзірленеді; халықтың интеллектуалды-мен-талдық капиталы қалыптасуында ғылыми же-тістіктер мен мәдени-рухани құндылықтарды, ұлтжандылық, отансүйгіштік сананы айқын-дайтын факторлар айқындалып, елдік жағымды имидж қалыптастырудың коммуникативтік стратегиясы әзірленеді; интеллектуалды ұлт қалыптасуының моральдық, мәдени, интел-лектуалдық талаптары ақпараттық-насихаттық тұрғыда қолдау табады, мәдени ақпараттық орта қалыптастырудың тиімді механизмдері айқындалады; «Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық жобасының даярлық (2008-2009 жж.), реформалық (2010-2011 жж.) кезеңдері орындалуында ақпараттық-коммуникативтік процестер ғылыми талданып, қорытындыланып, сондай-ақ жобаның таяу болашақтағы имплементация (2012-2013 жж.), мониторинг (2014-2014 жж.), кеңею (2018-2020 жж.) кезеңдерінің жүзеге асуының ақпараттық мәдениет, ақпараттық теңдік, ақпараттық

пәрменділік, коммуникативтік үндеудің жүйелігі, ықпалдылығы, нәтижелелігі айқындалады.

Зерттеудің ғылыми-практикалық маңызы ретінде еліміздің интеллектуалды әлеуетінің артуына негіз боларлық ғылыми тұжырымдар әзірлеуде; интеллектуалды ұлт қалыптасуында ақпараттық-коммуникативтік процестерді зерт-теуде; ақпараттық қоғам жағдайында, бәсе-кеге қабілетті ел ретінде, модернизациялық өзгерістер кезеңінде Қазақстандағы интеллекту-алды әлеуеттің артуын нығайтуда; ұлттың интел-лектуалды әлеуеті - ғылым приоритеті ретінде негізделген ғылыми саясатты тиімді жүзеге асы-руда; интеллектуалды ұлт ретінде қалыптасу, дамудың маңызы мен қажеттігін айқындайтын ақпараттық саясатты БАҚ арқылы насихаттауда; қазақстандықтардың интеллектуалды ұлт ретінде қалыптасудың маңыздылығын, қажеттігін тұл-ғалық санадан бұқаралық санаға дейін артуына ықпал етерлік ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың қолданылуында; интеллект-туалды ұлт қалыптасуының таяу болашағын айқындау факторларын атап өтуге болады.

ҒЗЖ алғашқы кезеңінде ұлттың интел-лектуалдық капиталы қалыптасуының ғылы-ми, әлеуметтік, мәдени, интеллектуалдық, мо-ральдық, танымдық негіздерін зерттеу, талдау мақсатында жинақталған мәліметтер базасы бойынша жүйелік, салыстырмалы сараптаулар жүргізу, сондай-ақ халықтың интеллектуалды-менталдық капиталы қалыптасуында ғылыми жетістіктер мен мәдени-рухани құндылықтарды, ұлтжандылық, отансүйгіштік сананы айқын-дайтын факторларды анықтау мақсатында қазақ-стандық БАҚ материалдарына саяси-дискурс-тық, контент-талдаулар жүргізу жоспарланды.

БАҚ материалдарына контент-талдау жүргізу мақсатында тіркеуге мынадай категориялар тізімі алынды.

Экономика, Модернизация, Ұлт, Әлеует, Индустрия, Инновация, Озық технологиялар, Білімділік, Интеллект, Отан, Халық, Өнеге, Ұлттық интеллект, Эрудициялы адамдар, Білім беру, Білім алу, Серпіліс, Ақпараттың қолжетімдігі, Сындарлы ойлау, Бағдар ала білу, Терең ақыл, Өмірлік күш-куат, Ғылым, Интеллектуалды элита, Ғылыми әлеует, Жаһан-дану, Бәсекелестік рейтинг, Инновациялық даму, Ғылыми-технология, Интеллектуалдық жүйе, Экоэнергетика, Экология, Антиэйджинг (антикәрілік), Ғылыми-техникалық прогресс, Бизнес, Инновациялық-технологиялық даму, Инновациялық инфрақұрылым, Ақпараттық

тех-нологиялар, Индустриялы аймақтар, Адам капиталы, Интеллектуалды ұлт, Ұлттық құндылық, Саналы жастар, Білімді жастар, Озық елдер, Өркендеу, Бақ-дәулет/игілік, Еңбек пен қабілет, Отансүйгіштік, Рух.

Тіркеу категориялары тек қана мағыналық жүктемені білдіретінін ескеру қажет. Сондықтан оларды мағыналық категориялар деп өте жиі атайды, яғни бұл категориялардың астарында белгілі мағыналар бар деуге болады. Басқаша айтқанда, бұл мағыналардың астарынан мәтінде айтылатын қандай да бір нысанды немесе осы нысанға қатысты қандай да бір қасиетті байқай білу керек. Кей жағдайларда бұл нысан бір сөздің көмегімен, ал келесі жағдайларда бірнеше сөздердің бірігуі аясында, яғни нақты тұжырымдар арқылы сипатталады.

Құжат мазмұнында тек бір ғана мағыналық элемент түрлі сөздік формада айтылуы мүмкін болғандықтан, мәтіндегі осынау ой білдірудің барлық мағыналық категориялары болуы мүмкін формаларын іздестіру керек.

Біздің зерттеуімізде, аталған мағыналық жүктемелер «интеллектуалды ұлт», «интеллектуалды әлеует» ұғымдарының БАҚ (қандай БАҚ-та) материалдарында қаншалықты жиі жария-ланатыны, оның ақпараттық-коммуникативтік ықпалы мен бұқаралық / қоғамдық пікір қалып-тастыру факторлары айқындалады.

Сондықтан зерттеудің екінші кезеңінде таңдалып алынған категориялардың индикаторлары іздестіріледі. Бұлар аталған мағыналық категорияны

бейнелеуші элементтерден тұрады. Мәселен, «интеллектуалды ұлт» мағыналық категориясы «ұлттық интеллект», «эрудициялы адамдар», «білім беру», «білім алу», «серпіліс», «терең ақыл», «ғылым», «интеллектуалды элита» сияқты сөздермен немесе «Отанға де-ген махаббат», «Қазақстанның дамуы», «елдің өркендеуі» сияқты сөз тіркестерімен сипатталуы мүмкін, сол үшін де бұл сөздер мен тіркестер индикатор саналады. Зерттеудің қорытынды кезеңінде ерекшеленген индикаторларды есепке ала отырып, тіркеуге алынған категориялардың пайдалану жиілігі санала бастайды.

Зерттеудің инновациялық және бәсекеге қабілеттілігі еліміздің интеллектуалдық әлеуетінің артуы адам капиталы дамуының негізі ретінде танылуымен; Қазақстандағы «Интеллектуалды ұлт - 2020» Ұлттық жобасының тиімді жүзеге асуының кепілі ретінде бұқараға ақпараттық-коммуникативтік ықпал етудің инновациялық технологиялардың әзірленуімен; еліміздің индустриалды-инновациялық даму-дың басты приоритеті ретінде танылған интеллектуалды ұлт қалыптасуы басты тренд ретінде айқындалуымен; еліміздің әлеуетінің тың арнада, жаңа бағытта жүзеге асуын бол-жайтын ақпараттық саясаттың әзірленуімен; Қазақстандағы интеллектуалды ұлт қалыптасуы процесінде, тиімді жүзеге асыру кезеңінде олқы тұстары мен приоритетті бағыттарын белгілейтін кепілдемелерге негізделген қолданбалы зерттеу-лермен айқындалады.

В статье автор рассматривает роль СМИ в формировании интеллектуального потенциала страны. Данная статья представлена в рамках научно-исследовательской работы по программе «Интеллектуальный потенциал страны» МОН РК по теме «От интеллектуальной нации - к интеллектуальному потенциалу: разработка технологии информационно-коммуникативных воздействий на массы».

Author considers role of mass media in formation of intellectual potential of a country. This article is given in the context of scientific research work of the programme 'Intellectual potential of a country' by MES of RK on the theme 'From intellectual nation to intellectual potential: elaboration of informational communicative technologies impact on the masses'.

А. Альжанова

Индикатор измерения информационной среды социальной сети

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

УДК 070

Аннотация. В настоящее время многие организации запрашивают мониторинг социальных СМИ, где могут отслеживать упоминания о своей организации в таких социальных медиа, как Facebook, Twitter, блоги, доски объявлений и форумы. В Казахстане такой вид мониторинга продукции средств массовой информации менее развит, нежели мониторинг новостей. В данной статье рассматривается и изучается передовой опыт западных стран в области социального измерения информации.